צא א ב מיי' פ"ב מהל' תמורה הל' ד סמג לאוין שמה:
צב ג מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה יז ופ"כ מהל' עדות הל' ג:
צג ד מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טוש"מ סי' לח:
צד ה ו מיי' פרק כא מהל' עדות הל' ד:

רבינו חננאל

לאו כדיבור דאמי ועדות גניבה חלוקה היא מעדות טביחה וכל אחת בפני עצמה עומדת כשהוזמו על הטביחה עדות הגנבה קיימת. ור' יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דאמי ועדות אחת היא. ואקשינן, וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דאמי, והתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים וכול', עד אבל אם אמ' תמורת עולה ונמלך ואמ' תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה. ואמ' רב פפא נמלך תוך כדי דיבור, אף על פי כן לאו כדיבור דאמי דהא אמ' הרי זו תמורת עולה. ופרקינן, תוך תוך כדי דיבור הוו, אחת מידה ארוכה ואחת קצרה. והא דתמורה כדי שאילת שלום תלמיד לרב הוה שלום עליך רבי דנפיש, ולפיכך אמר ר' יוסי לאו כדיבור דאמי אבל בכדי שאילת הרבי לתלמיד שלום עליך, אית ליה דהא מדה קצרה היא. וגרסינן בפרק יש נוחלין והילכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דאמי בר מעבודה זרה וקידושין. פיר' אם אמ' אדם בהמה זו לעבודה זרה אף על פי שחזר בו תוך כדי דיבור ואמ' לאו כבר נאסרה הבהמה ההיא, וכן הנותן קידושין לאשה ואחר שקבלה הקידושין בתוך [כדי] דיבור חזר בו קידושיו קידושין. וכן דין מברך את השם, וכן דין הנותן גט לאשתו אף על פי שחזר בתוך כדי דיבור אסורה היא לכהן. אמ' **רבה עדים שהוכחשו**, כגון שבאו עדים ואמרו אותו היום שאמרתם פלוני הרג את פלוני במקום פלוני ההורג או הנהרג היה עמנו באותו היום במקום יותר ממהלך יום מן המקום שאתם מעידין שהרגו באותו מקום וכיוצא בו, ולבסוף הוזמו נהרגין שהכחשה תחלת הזמה היא אלא שלא נגמרה. אמ' רבה מנא אמינא לה דתניא מעידנו באיש פלוני שסימא עין עבדו ואחר כך הפיל שנו שהרי הרב אומ' כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד. ולא מפשטה כלל, דפשוט' דאית בהו תלתה קושיי, ופשוטות הן. ותריצנה הכי, כגון דאתו תרי קמי הני ואשהידו דרבו הפיל שנו ויצא בו לחירות ואחר כך הוציא עינו דבעי למיתן ליה דמי עינו לההוא עבדא, ואתו הני ואמרו הוציא את עינו מקודם ויצא בה לחירות ואחר כך הפיל שנו והרב אומ' כן. והעדים הראשונים

לאו כדיבור דמי ורבי יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן [א]הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר [א]אם לכך נתכוון מתחילה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא [ב]ואמר רב פפא [ב]נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן אמרי תרי תוך כדי דיבור הוי חד [ג]כדי שאילת תלמיד לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי דנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא [ד]עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין [ג]דהכחשה תחילת הזמה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה [ד]דתניא מעידני באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד היכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי שלומי ועוד [ה]דמי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניחא ליה אלא לאו כגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתיב ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מכחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שהרי הרב אומר כן דניחא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הזמה היא אמר אביי לא דאפכינהו [ו]ואזמינהו ממאי מדסיפא

לאו כדיבור דמי. והוו ליה שני עדיות ומשום חדא לא מתכחש אידך דמשעת דיבור אחרון נפסלו ולא משעת דיבור ראשון: **כדיבור דמי.** וכחד עדות דמי והרי פסולין היו באותה שעה: ה"ג **הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים.** ולא גרסינן ותמורת שלמים: **הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ.** דאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון: **דבריו קיימין.** ותרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: **שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין.** וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו אמרה רבא שאם לא נגמר הדין עדיין אפילו הוזמו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין והכי מיתוקמא בסיפא דשמעתין[ה] כגון דאתו בי תרי ואמרי הכי ופסקנוה לדינא אפומייהו: **שהוכחשו.** שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: **ולבסוף הוזמו.** שבאת כת שלישית ואמרה עמנו הייתם נהרגין: **שסימא את עין עבדו.** ויצא לחירות ואח"כ הפיל את שינו וחייב ליתן לו דמי שינו: **שהרי הרב אומר כן.** כלומר דניחא ליה לרב בסהדותא דהני ולקמן מפרש מאי ניחותא: **ש"מ הכחשה תחילת הזמה היא.** דאי לאו תחילת הזמה היא מאחר שבטלה עדותן מי אית בהו דין הזמה: **אמר ליה אביי לא.** אי דהוכחשו על ידי כת ראשונה שוב אין כת שלישית מזימתן והכא כשאין שם כת ראשונה אלא הם ודקשיא לך דמי עבד לרב בעי לשלומי הכא כגון שכת שניה אפכינהו ואזמינהו שאמרו להם אותו היום שאתם אומרים עמנו הייתם במקום פלוני אבל ביום אחר הוה ואיפכא הוה דממה נפשך עבד נפיק לחירות והן משלמין לו דמי עין שרצו להפסידו וניחא ליה לרב[ו] דניפוק בעינו ויתן לו דמי שינו. ואי קשיא הואיל וראשונים הם מאי הוי מפסדי ליה הא לחירות הוי מפקי ליה ואכתי דמי עבד לרב בעי לשלומי לקמיה [עד.] פריך ליה ומוקמינן לה בשעמד בדין: מדסיפא

הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ. בפ"ב דזבחים (ד' ל. ושם) אמרי' הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי בהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דאביי כדמפרש בפ' כילד מעריכין (תמורה ד' כו. ושם) דטעמא דר"מ משום דהוי כמו תחול זו ואח"כ תחול זו מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים אבל רבא פליג עליה וקאמר דעדיין היא מחלוקת דקסבר רבא דטעמא של ר"מ משום דלדעתו של אדם אם יכולין שניהם לחול יחולו ואם לאו תפוס לשון ראשון דלעתיה אקמא: **ונמלך** תוך כדי דיבור כו'. למאי דסבר נמי השתא דרבי יוסי סבר תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי נראה דכשמתכוין לכך ואמר היום תמורת שלמים ולמחר תמורת עולה דאין דבריו קיימים והוו כמו דברים שבלב ודוקא תוך כדי דיבור הוא דמהני לענין לפרש דבריו מהני תוך כדי דיבור: **תרי** תוך כדי דיבור הוו. השתא תוך כדי דיבור דתמורה איירי תוך כדי דיבור גדול וכיון דתוך כדי דיבור קטן אית ליה ותוך כדי דיבור גדול לית ליה נראה דתוך כדי דיבור גדול אין מועיל כלום אפי' לפרש דבריו דלא הוי אלא כאומר היום תמורת עולה ולמחר תמורת שלמים דהוו דברים שבלב וה"פ דברייתא אם לכך נתכוין תחילה כלומר שאומר תוך כדי דיבור קטן שדומה לנתכוין תחילה לכך דבריו קיימים ואפי' לא נתכוין נמי כיון דכדיבור דמי אבל בנמלך כלומר שאומר תוך כדי דיבור גדול שדומה כמו נמלך הרי זו תמורת עולה אפי' נתכוין תחילה לשניהם: **כדי** שאילת תלמיד לרב. והא דאמר בפרק תפלת השחר (ברכות ד' כז: ושם[ז]) הנותן שלום והמחזיר שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל היינו כשנותן שלום לרבו כמו לחבירו כמו שאמר ליה שלום עליך ולא אמר רבי והא דאמר בפ' ר"ע (שבת ד' פט.) כלום יש עבד שנותן שלום לרבו עבד אני אימת רבו עליו ובשום ענין אין ליתן לו שלום:

כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב. תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ק דמכות (דף ו.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף לב. ושם) תוך כדי שאילת תלמיד לרב כמאן דלרבנן לית להו כלל כדי דיבור אפי' כדי דיבור קטן ור' יוסי נמי כתלמיד לרב מודי דלאו כדיבור דמי וי"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כא. ושם) וכן הלכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי והכי פסקינן הלכתא בנדרים בפרק בתרא (דף פז.) דתוך כדי דבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש לקיש וכרב אחא דמכות (דף ו.) ודשבועת העדות (שבועות דף לב.) ושיעור כדי שאילת שלום תלמיד לרב מפרש ר"ת דהיינו טעמא דכשאדם מעיד עדות או עוסק במקח וממכר וחבירו נותן לו שלום או רבו ע"כ יש לו להשיב ולהפסיק כדאמר ברכות (ד' ו:) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נקרא גזלן שנאמר גזילת העני בבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא יהיה זה חשוב הפסק וכן מוכח בנזיר (ד' כ:) דקאמר תוך לא שבקת רווחא לתלמיד ומיהו בפ' בתרא דנדרים (ד' פז.) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דקסבור שמת וקרע ואח"כ מת אם מת תוך כדי דיבור יצא ידי קריעה ואם לאו לא יצא ידי קריעה והתם מאי שייך שיעור זה [ח]ושמא לענין קריעה הקילו: **אמר** ליה אביי לא דאפכינהו ואזמינהו ממאי מדסיפא כו'. נראה לר"י דכל סוגיא זו כפי מאי דס"ד השתא דדיוקא דרבא הוי מרישא אבל לפי האמת מסקנא דדיוקא דרבא מסיפא ולא אמר אביי זה מעולם אלא בני הישיבה היו מתרצים כן אליביה דאביי לפי מה שהיו סוברים דדיוקא דרבא מרישא אבל לפי המסקנא (א) דאמר אביי דרישא בשלש כתות כדאוקמא רבא בלא מיפך והזמה ובסיפא בשתים במיפך ובהזמה ולאו דוקא נקט אביי אפכינהו תחילה דאם כן איתכחשו להו אלא מעיקרא אזמינהו והדר אפכינהו א"נ מעיקרא אפכינהו ואזמינהו תוך כדי דיבור ונראה לר"י דאביי מוקי לה בג' כתות כדמוכח לקמן דקאמר ואביי אמר לך בשלמא רישא לא סגי בלא ג' כתות דקתני שהרי הרב אומר כן ואיירי דמציעאי נמי אפכינהו ואזמינהו לקמאי דהשתא לא איתכחשי מציעאי כלל וליכא למידק מינה דהכחשה תחילת הזמה היא דמשלמי וכי קתני נמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי שהרי היו מחייבין אותם דמי עין לרב משום כאשר זמם אלא לפי שלא הוזכרו ראשונים בברייתא לא חש למיתני ומיהו אין אנו צריכין כלל להיפוך בתראי למציעאי דכיון דהוזמו ממילא קיימא עדות קמאי ובקונט' פי' דאביי מוקי רישא בב' כתות כמו סיפא ויש ליישב הא דקתני שהרי הרב אומר כן דמעיקרא ודאי דלא ידעינן דאפכינהו והוה קשה לן מאי שהרב אומר כן אבל השתא דאפכינהו שמח הרב בעדותן של אלו שאין מחייבים אותו כ"א דמי שן לפי שיודע שיבאו עדים שיחייבו אותו דמי עין ולפי זה איכא לאוקמי כל סוגיא זו לפי האמת דרבא לא הביא הרישא אלא לדקדק הימנה דסיפא איירי בשלש כתות כמו רישא ואביי מהדר ליה דוק לאידך גיסא מדסיפא סגי בב' כתות ובמיפך והזמה רישא נמי סגי בב' כיתות ואין לך ראיה מסיפא מכח רישא דאיכא לאוקמי כולה בב' כתות והא דקאמר לקמן בשלמא רישא לא סגי בלא שלש כתות ה"ק אי נמי לא תתיישב לך שהרי הרב אומר כן אי לא מוקמת לה בשלש כתות מכל מקום סיפא איירי בב' כתות ואם תאמר אי בב' כתות מוקמת לה לרישא אמאי משלמי דמי עין לעבד תקשה ליה כדפרכינן

מסורת הש"ס

א) זבחים ל. תמורה כה: נדרים סט:, ב) [ע"ש בתמורה כה: דמילתא דרב פפא איתמר אמשנה הקודמת שם], ג) [כתובות יט:], ד) תוספתא' דמכות פ"א, ה) [לקמן עד.], ו) בס"א: להפסידו דאמ', ז) [ד"ה והנותן], ח) וע' בר"ן בנדרים שם ד"ה והלכתא ובתוס' ב"ב קכט: ד"ה והלכתא,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר וכו' לפי המסקנא קאמר אביי דרישא בשלש כיתות וכו' לא סגי דבלאו ג' וכו' תחלת הזמה היא מדמשלמי וכו':

מוסף רש"י

הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. שהעמיד בהמת חולין אצל שתים, אחת עולה ואחת שלמים ואמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, הרי זו תמורת עולה. תפוס לשון ראשון ואין קדושה חלה על קדושה (זבחים ל.). **דברי ר' מאיר.** דר' מאיר אית ליה תפוס לשון ראשון (תמורה כה:). **הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד.** והולך להקדיש זה אחר זה (זבחים ל.). **דבריו קיימין.** וחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים, ובהכי עסקינן שהיו לפניו עולה ושלמים כשהמיר את זו בזה (תמורה כה: וכעי"ז זבחים שם).

רבינו חננאל (המשך)

מכחישין לשנים ואומרין להן שנו הפיל תחלה ואחרי כן הוציא עינו ודמי עינו חייב ליתן לו. והלך העבד והביא עדים והזימו לעדים השניים שהכחישום הראשונים, ושנינו דמי משלמין דמי עין לעבד, שמע מינה דהכחשה תחלת הזמה היא ולפיכך משלמין. **ודחה אביי** להדין תירוצא ואמ' לא העידו מקודם שלאלו אחרים כלל ואין שם הכחשה כלל, ובריתא כגון דאתו תרי שהדי בתר דאשהידו קמאי שסימא עין עבדו וכול'. ואמרו להני שהדי אותו היום שהעדתם שסימא עין עבדו עמנו הייתם במקום פלו' ומקודם לכן הפיל שנו ויצא בו לחירות ואחר כן סימה עינו ואין זו הכחשה אלא הזמה היא כולה. ממאי דייק הכי